

เรื่องสั้นรางวัลพานแว่นฟ้า ปี พ.ศ. 2559-2564:

แนวคิดทางสังคมและอุดมการณ์ประชาธิปไตย¹

Phan Wan Fah Short Stories Award from B.E.

2559-2564: Social Ideals and Ideological Democracy

ขวัญชนก นัยจรรย์²

ธัญญ์ณภัทร์ เจริญพานิช³

Khwanchanok Naijarun

Thannapat Jarernpanit

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์แนวคิดทางสังคมและอุดมการณ์ทางการเมืองผ่านตัวบทเรื่องสั้นรางวัลพานแว่นฟ้า ระหว่างปี พ.ศ. 2559-2564 ใช้ระเบียบวิธีวิจัยทางมนุษยศาสตร์ในการศึกษาทำความเข้าใจและตีความตัวบทเรื่องสั้นรางวัลพานแว่นฟ้า จำนวน 77 เรื่อง โดยใช้กรอบแนวคิดการวิเคราะห์ตัวบท ผลการวิจัยพบว่า แนวคิดทางสังคมในเรื่องสั้นรางวัลพานแว่นฟ้า เผยแพร่ระหว่างปี พ.ศ. 2559-2564 มี 3 แนวคิดหลัก คือ 1) แนวคิดด้านความขัดแย้งและความรุนแรงในสังคม 2) แนวคิดด้านความเหลื่อมล้ำในสังคมและความเป็นธรรม และ 3) แนวคิดพลเมืองในระบอบประชาธิปไตย อุดมการณ์ทางการเมืองพบว่า มี 3 อุดมการณ์สำคัญ คือ 1) ปรากฏ

¹บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของงานวิจัยเรื่องรางวัลพานแว่นฟ้า ปี พ.ศ. 2559-2564: แนวคิดทางสังคมและการปลูกฝังอุดมการณ์ความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตยผ่านเรื่องสั้นร่วมสมัยได้รับงบประมาณสนับสนุนงานวิจัยจากสำนักงานการวิจัยแห่งชาติ (วช.) ประจำปีงบประมาณ 2565

²รองศาสตราจารย์, สาขาวิชาภาษาไทย คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม, อีเมล: nkhwanchanok@psru.ac.th

³Associate Professor, Department Thai Language, Faculty of Humanities and Social Sciences, Pibulsongkram Rajabhat University, email: nkhwanchanok@psru.ac.th

⁴ผู้ช่วยศาสตราจารย์, สาขาวิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์และการพัฒนาท้องถิ่น มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม, อีเมล: Fugith@hotmail.com

⁵Assistant Professor, Department of Political Science, Faculty of Social Sciences and Local Development, Pibulsongkram Rajabhat University, email: Fugith@hotmail.com

อุดมการณ์เสรีนิยมประชาธิปไตย 2) อุดมการณ์การเมืองแบบศีลธรรม และ 3) อุดมการณ์ประชานิยม โดยพบความสำคัญที่สะท้อนจากวรรณกรรมรวมกัน คือ การมุ่งหวังต่อการเป็นสังคมประชาธิปไตยที่แท้จริงและการส่งเสริมคุณค่าความเป็นพลเมืองดีในระบอบประชาธิปไตย

คำสำคัญ: แนวคิดทางสังคม ประชาธิปไตย เรื่องสั้นรางวัลพานแว่นฟ้า อุดมการณ์

Abstract

The purpose of this research article is to analyze social concepts and political ideologies through the Phan Waen Fah short stories Award from B.E. 2559–2564. The research methodology applied the textual analysis of humanities research methods to the interpretation and understanding of the 77 texts of Phan Wan Fah short stories Award. The research results found the three principles of social ideals: 1) the concept of social conflict and violence, 2) the concept of social disparity and justice, and 3) the concept of citizenship in democracy. The ideologies reflect the liberal democracy ideal, the moral politics ideal, and the populism ideal. Nevertheless, the common point of the literature is the aspiration for true social democracy and the promotion of the value of good citizens in democracy.

Keywords: Social Ideal, Democracy, Phan Wan Fah Short Stories Award, Ideology

บทนำ

วรรณกรรมรางวัลพานแว่นฟ้าเป็นการจัดประกวดวรรณกรรมการเมืองประเภทเรื่องสั้นและบทกวี จัดประกวดโดยสำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อสนับสนุนการเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข สร้างการมีส่วนร่วมของประชาชนส่งเสริมความเข้าใจในสิทธิหน้าที่ ความเสมอภาค และความรับผิดชอบต่อสังคม ตลอดจนเสริมสร้างความเป็นพลเมืองในระบบประชาธิปไตยอันเป็นพื้นฐานสำคัญของการพัฒนาประชาธิปไตยให้เข้มแข็ง ผ่านศิลปะงานเขียนวรรณกรรม (สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร, 2559: คำนำ)

เรื่องสั้นรางวัลพานแว่นฟ้า ปี พ.ศ. 2559-2564: แนวคิดทางสังคมและ อุดมการณ์ประชาธิปไตย

การจัดประกวดวรรณกรรมรางวัลพานแว่นฟ้าเริ่มขึ้นเมื่อปี พ.ศ. 2545 เป็นต้นมา โดยมีการจัดประกวดทุกปี กระทั่งเมื่อ ปี พ.ศ. 2557 หลังจากทีคณะรักษาความสงบแห่งชาติ (คสช.) ทำรัฐประหารจึงมีการประกาศยกเลิกการประกวดวรรณกรรมรางวัลพานแว่นฟ้าในปีนั้น เนื่องจากวรรณกรรมพานแว่นฟ้าเป็นวรรณกรรมการเมืองที่ส่งผลกระทบต่อสังคม โดยการตีแผ่เรื่องราวในสังคมและการเมืองในช่วงเวลานั้น จะเห็นได้ว่าวรรณกรรมมีความสัมพันธ์กับสังคมและการเมือง แสดงให้เห็นโลกทัศน์ของผู้เขียน รวมถึงปลูกฝัง ชี้นำแนวคิดบางประการให้แก่ผู้อ่าน วรรณกรรมรางวัลพานแว่นฟ้าจึงเป็นที่สนใจของนักเขียนและนักอ่านอย่างแพร่หลาย เห็นได้จากจำนวนผลงานที่มีผู้สนใจส่งเรื่องสั้นเข้าประกวดเป็นจำนวนมากขึ้นทุกปี ภายหลังการรัฐประหารปี พ.ศ. 2557 เป็นต้นมา

ดังนั้นจึงเป็นที่น่าสนใจอย่างยิ่งว่าเรื่องสั้นรางวัลพานแว่นฟ้าซึ่งเป็นวรรณกรรมการเมืองไทยร่วมสมัยปัจจุบัน ซึ่งแสดงออกชัดเจนว่าเป็นวรรณกรรมทางการเมืองไทย ภายใต้การสนับสนุนของหน่วยงานรัฐอย่างเป็นทางการ ได้นำเสนอแนวคิดและอุดมการณ์ที่ถักทอและปะทะสังสรรค์อยู่ภายในตัวบทของวรรณกรรมอย่างไร ผ่านการวิเคราะห์ตัวบท วรรณกรรมในฐานะสนาม (Field) ของการปะทะสังสรรค์ของแนวคิดและอุดมการณ์ทางการเมืองและสังคมต่าง ๆ ภายในตัวบท ดังที่ฌ็อง-ปierre มานินพันธ์ และ เสาวณิต จุลวงศ์ (2561: 177) อธิบายถึงการพิจารณาวรรณกรรมอย่างละเอียดว่าจะช่วยเปิดโปงให้ผู้อ่านมองเห็นความย้อนแย้งของอุดมการณ์ที่ปรากฏอยู่ในตัวบทและสามารถเผยให้เห็นการทำงานของอุดมการณ์ที่ครอบงำตัวบทได้ ทั้งนี้ผลจากการวิจัยสะท้อนให้เห็นถึงความสัมพันธ์ระหว่างวรรณกรรมกับสังคมและการเมือง ที่จะนำไปสู่การส่งเสริมการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข และความเป็นพลเมืองดีตามหลักสากลและคุณค่าร่วมสมัย

วัตถุประสงค์

เพื่อวิเคราะห์แนวคิดทางสังคมและอุดมการณ์ทางการเมืองผ่านตัวบทเรื่องสั้นรางวัลพานแว่นฟ้า ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2559-2564

วิธีการวิจัย

งานวิจัยนี้ใช้ระเบียบวิธีวิจัยทางมนุษยศาสตร์ (Humanities Research) ในการศึกษาทำความเข้าใจและตีความตัวบทเรื่องสั้นรางวัลพานแว่นฟ้าที่ประพันธ์ขึ้นช่วง

การเปลี่ยนแปลงทางการเมืองหลังรัฐประหาร พ.ศ. 2557 รวมทั้งทำความเข้าใจและตีความตัวบทโดยใช้กรอบแนวคิดการวิเคราะห์ตัวบท (Textual Analysis) โดยมีขั้นตอนของการศึกษาวิจัย คือ ศึกษาและรวบรวมข้อมูลวรรณกรรมที่ชนะการประกวดรางวัลพานแว่นฟ้า ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2559-2564 จำนวน 77 เรื่อง จากนั้นนำมาจัดหมวดหมู่แยกตามองค์ประกอบของเรื่อง โครงเรื่อง แก่นเรื่อง และบริบททางการเมืองและสังคมที่เกี่ยวข้องกับการประกอบสร้างตัวบท รวมถึง คำซ้ำที่สื่อความหมาย สัญลักษณ์และสัญลักษณ์ที่ปรากฏในตัวบท เพื่อวิเคราะห์ตีความตัวบท และสะท้อนแนวคิดทางสังคมและอุดมการณ์ทางการเมืองที่ปรากฏอยู่ในตัวบทเรื่องสั้นรางวัลพานแว่นฟ้า

ผลการวิจัย

ผลการวิเคราะห์แนวคิดทางสังคมและอุดมการณ์จากเรื่องสั้นรางวัลพานแว่นฟ้า ปี พ.ศ. 2559-2564 ปรากฏแนวคิดทางสังคมและอุดมการณ์ทางการเมือง จากการวิเคราะห์ตัวบท (Textual Analysis) ที่นำเสนอผ่านโครงสร้าง แก่นเรื่องและองค์ประกอบของเรื่อง ได้แก่ แนวคิดด้านความขัดแย้งและความรุนแรงในสังคม แนวคิดด้านความเหลื่อมล้ำในสังคมและความเป็นธรรม และแนวคิดพลเมืองในระบอบประชาธิปไตย ควบคู่ไปกับการนำเสนอบริบทของเหตุการณ์ทางการเมืองและสังคมในระดับประเทศและระหว่างประเทศ เช่น การรัฐประหารปี พ.ศ. 2549 และการรัฐประหารปี พ.ศ. 2557 ความขัดแย้งระหว่างกลุ่มคนรุ่นเก่ากับคนรุ่นใหม่ในสังคม ความขัดแย้งและการชุมนุมทางการเมืองของกลุ่มคนเสื้อเหลืองและเสื้อแดง และสงครามระหว่างประเทศ และอุดมการณ์ที่สะท้อนจากการวิเคราะห์ตัวบท ได้แก่ อุดมการณ์เสรีนิยมประชาธิปไตย การเมืองศีลธรรม และประชานิยม โดยอธิบายได้ดังนี้

1. แนวคิดทางสังคมในเรื่องสั้นรางวัลพานแว่นฟ้า ปี พ.ศ. 2559-2564 ปรากฏแนวคิดหลัก 3 แนวคิด ดังนี้

1.1 แนวคิดด้านความขัดแย้งและความรุนแรงในสังคม

ความขัดแย้งและความรุนแรงเป็นแนวคิดที่ผู้ประพันธ์นิยมนำมาสอดแทรกในตัวบท เพื่อนำเสนอเหตุการณ์ความขัดแย้งอันเนื่องมาจากการเมืองในรูปแบบต่าง ๆ ตั้งแต่ความขัดแย้งทางความคิด การแสดงออกทางการเมือง การแสดงความคิดเห็นหรือแนวคิดบางประการเพื่อปฏิรูปสังคม ทั้งนี้ความขัดแย้งที่ปรากฏในเรื่องสั้นรางวัลพานแว่นฟ้าได้นำเสนอ

เรื่องสั้นรางวัลพานแว่นฟ้า ปี พ.ศ. 2559-2564: แนวคิดทางสังคมและ อุดมการณ์ประชาธิปไตย

ความขัดแย้ง 3 ระดับ ได้แก่ ความขัดแย้งระดับครอบครัว ระดับสังคม และระดับชาติ ซึ่งความขัดแย้งดังกล่าวนำมาสู่การใช้ความรุนแรงทั้งความรุนแรงทางตรง (Direct Violence) ได้แก่ การใช้กำลัง การทำร้ายร่างกาย ความรุนแรงเชิงโครงสร้าง (Structural Violence) คือ ความรุนแรงอันเนื่องมาจากภัยพิบัติ โรคระบาด สงคราม และความรุนแรงเชิงวัฒนธรรม (Cultural Violence) คือ การใช้ความรุนแรงอันสืบเนื่องมาจากลัทธิความเชื่อหรืออุดมการณ์บางประการ และการปลูกฝังความคิดเชิงสังคมวัฒนธรรมและการเมือง (Galtung, 1969: 174-183)

เมื่อคนมีความเชื่อหรืออุดมการณ์ที่แตกต่างกันจึงมีแนวคิดและการปฏิบัติที่แตกต่างกันอันนำไปสู่ความขัดแย้ง ดังความขัดแย้งทางสังคมและการเมืองภายในครอบครัวเป็นความขัดแย้งอันเนื่องมาจากความคิดและมุมมองทางการเมืองของคนในครอบครัวที่แตกต่างกัน โดยเฉพาะรุ่นพ่อแม่ และรุ่นลูก ซึ่งสื่อให้เห็นว่ามุมมองทางการเมืองเป็นเรื่องอัตวิสัยเฉพาะบุคคล ไม่สามารถบังคับกันได้ด้วยสายสัมพันธ์ หรืออำนาจในฐานะผู้ใหญ่ในครอบครัว กรอบของวัฒนธรรมประเพณีเชิงจารีตจึงถูกท้าทายในอีกมุมมองหนึ่งในเชิงวิพากษ์แบบเหตุผลนิยมภายใต้แนวคิดแบบประชาธิปไตยเสรี ยกตัวอย่างประเด็นเรื่องสัมมาคารวะที่เด็กหรือลูกจะต้องปฏิบัติตามคำสั่งของผู้ใหญ่ หรือพ่อแม่ ผู้ปกครอง แต่ถ้าหากผู้ใหญ่ใช้อำนาจไปบังคับ ลิดรอนสิทธิเสรีภาพอย่างไร้เหตุผล เด็กก็สามารถที่จะเรียกร้องสิทธิ เสรีภาพ และความเสมอภาคให้แก่ตนเองได้ เช่น เรื่อง **อย่าขวางประตู** (จันทร์ รัศมีทอง, 2561: 181-198) เป็นความขัดแย้งภายในครอบครัวอันเนื่องมาจากทัศนคติที่แตกต่างกัน ผู้นำครอบครัวใช้อำนาจเผด็จการ และใช้กำลังเพื่อยุติปัญหา จนลูกซึ่งเป็นคนรุ่นใหม่ที่ถูกข่มขู่เพื่อปกป้องเสรีภาพของตนเอง แนวคิดทางสังคมของเรื่องนี้จึงต้องการสื่อให้เห็นความสำคัญของความเสมอภาคเท่าเทียม สิทธิ เสรีภาพ ว่าเป็นสิ่งที่พลเมืองต้องได้รับอย่างเท่าเทียมกัน แม้แต่สมาชิกในครอบครัวก็ต้องเคารพซึ่งกันและกัน

ส่วนด้านความขัดแย้งและความรุนแรงในสังคมที่ปรากฏสาเหตุของความขัดแย้งใน 2 ลักษณะ คือ ความขัดแย้งอันเนื่องมาจากช่วงวัย และความขัดแย้งอันเนื่องมาจากความเห็นต่างทางการเมือง อย่างความแตกต่างทางความคิดระหว่างคนรุ่นเก่ากับคนรุ่นใหม่ โดยคนรุ่นเก่าพยายามครอบงำความคิดของคนรุ่นใหม่ให้ปฏิบัติตามแนวปฏิบัติของสังคมดั้งเดิม ในขณะที่คนรุ่นใหม่พยายามลุกขึ้นเรียกร้องสิทธิ เสรีภาพ ผ่านการแสดง

ความคิดเห็นในรูปแบบต่าง ๆ ดังเรื่อง **สารกิติศร** (บุหลัน บัณเฑียร, 2560: 223-240) เป็นสัญญาสื่อถึงของคนสองช่วงวัย สารกิติเป็นเด็กหญิงที่มีความคิดเป็นของตนเอง ชอบแสดงความคิดเห็นและกล้าสงสัย กล้าซักถาม ส่วนครูไสยมองว่าการที่สารกิติแสดงความคิดเห็นเป็นการท้าทายและต่อต้าน แก่นเรื่องจึงเป็นการให้แนวคิดถึงความขัดแย้งทางความคิดระหว่างคนรุ่นใหม่กับคนรุ่นเก่า การที่คนรุ่นใหม่ท้าทายบรรทัดฐานของสังคมและอุดมการณ์ครอบงำของรัฐ ความขัดแย้งระหว่างคนรุ่นเก่าที่มีอำนาจกับคนรุ่นใหม่ที่ต้องการการเปลี่ยนแปลง อันสะท้อนให้เห็นถึงบริบททางการเมืองและสังคมไทยปัจจุบันที่มีความขัดแย้งเชิงความคิดระหว่างคนรุ่นเก่ากับคนรุ่นใหม่ และการเคลื่อนไหวทางการเมืองของคนรุ่นใหม่ในสังคมไทย

1.2 แนวคิดด้านความเหลื่อมล้ำและความเป็นธรรมในสังคม

ความเหลื่อมล้ำทางสังคมเป็นแนวคิดที่ผู้ประพันธ์นำมาสอดแทรกในตัวบทเพื่อแสดงให้เห็นถึงความไม่เท่าเทียมและเสมอภาคกันของประชาชนในสังคมจากการเอารัดเอาเปรียบกัน การกอบโกยผลประโยชน์ของผู้มีอำนาจหรือผู้ที่ได้เปรียบในโครงสร้างทางสังคม โดยความเหลื่อมล้ำในสังคมยังคงเป็นปัญหาที่ทำนายอย่างไม่จบสิ้น ประเด็นดังกล่าวถูกนำเสนอในเรื่องสั้นรางวัลพานแว่นฟ้าผ่านโครงสร้างทางสังคมที่เอื้อหรือให้อภิสิทธิ์แก่คนกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งเป็นพิเศษ การทำให้คนบางกลุ่มกลายเป็น “คนอื่น” ในสังคม โดยความเหลื่อมล้ำถูกนำเสนอใน 3 ลักษณะ ได้แก่ ความเหลื่อมล้ำในสังคมระหว่างคนศูนย์กลางกับคนชายขอบ ความเหลื่อมล้ำระหว่างคนรวยกับคนจน และความเหลื่อมล้ำอันเกิดจากระบบราชการ เช่น เรื่อง **ดาวส่องเมือง** (รมณ กมลนาวัน, 2561: 139-152) นำเสนอความเหลื่อมล้ำทางสังคมระหว่างชาวกระเหรี่ยงที่ถูกรัฐบาลที่ยึดคินพื้นที่อยู่อาศัยและที่ดินทำกินโดยใช้นโยบายการประกาศเขตอุทยานฯ เป็นเครื่องมือการใช้วาทกรรมและสร้างมายาคติของรัฐบาลเพื่อขับไล่ชาวกระเหรี่ยงที่ขัดขวางผลประโยชน์ทางการเมือง อีกทั้งยังมีการใช้มายาคติในลักษณะการให้สวัสดิการ คือการจัดสรรพื้นที่ จัดที่ดินทำกิน เพื่อเป็นการลดกระแสต่อต้านในด้านการไร้ที่ดินทำกินของชาวกระเหรี่ยง หากแต่ว่าพื้นที่ที่จัดสรรไม่ใช่ที่ดินที่มีคุณภาพพอจะใช้ชีวิตและทำมาหากินได้ เรื่องนี้นำเสนอความคิดเรื่องความเหลื่อมล้ำทางสังคมระหว่างคนศูนย์กลางกับคนชายขอบ และการลดทอนความเป็นมนุษย์จากความแตกต่างทางชาติพันธุ์มาแสดงให้เห็นชัดเพื่อชี้ให้เห็นสิทธิ เสรีภาพ และความเสมอภาคอันพึงมีของประชาชน ที่ประชาชนควรได้รับในฐานะพลเมือง

เรื่องสั้นรางวัลพานแว่นฟ้า ปี พ.ศ. 2559-2564: แนวคิดทางสังคมและ อุดมการณ์ประชาธิปไตย

นอกจากนี้ ปัญหาความเหลื่อมล้ำยังเกิดขึ้นจากระบบราชการ ในความสัมพันธ์ระหว่างเจ้าหน้าที่ของรัฐกับประชาชน รวมทั้งนักการเมืองในฐานะข้าราชการทางการเมืองในท้องถิ่นที่ใช้อิทธิพลเอาเปรียบประชาชน เพื่อเอื้อประโยชน์ให้กับตนเองและพวกพ้อง การรับสินบนของข้าราชการ เจ้าหน้าที่รัฐในหน่วยงานราชการต่าง ๆ นำไปสู่การปฏิบัติต่อประชาชนอย่างไม่เสมอภาค เอื้อให้เกิดการทุจริตคอร์รัปชัน เรื่องสั้นหลายเรื่องจึงนำเสนอการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่รัฐที่รับเงินใต้โต๊ะ รับสินบน เพื่ออำนวยความสะดวกให้แก่ประชาชนที่ให้สินบนได้ติดต่อกับหน่วยงานอย่างรวดเร็ว การใช้เงินติดสินบนเพื่อสร้างความสะดวกและรวดเร็วให้แก่ประชาชนเมื่อต้องการไปติดต่อกับหน่วยงานราชการจึงกลายเป็นแนวปฏิบัติ และเป็นสิ่งที่ “ใคร ๆ ก็ทำกัน” ดังปรากฏในเรื่อง **บ้านทาสีฟ้า** (ดุสิต จักริศวาทิตย์, 2559: 115-132) นำเสนอแนวคิดเกี่ยวกับความเหลื่อมล้ำทางสังคมที่เกิดจากความสัมพันธ์ที่ไม่เท่าเทียมกันระหว่างเจ้าหน้าที่รัฐกับประชาชน การใช้อิทธิพลในฐานะเจ้าพนักงานเพื่อบีบให้ประชาชนต้องจ่ายเงินเป็นสินบนใต้โต๊ะ แสดงให้เห็นการคอร์รัปชันในวงการราชการว่ามีอยู่อย่างแพร่หลายและกว้างขวางจนกลายเป็นเรื่องปกติ เป็นธรรมเนียมปฏิบัติ ส่งผลกระทบต่อทุกภาคส่วน

1.3 แนวคิดพลเมืองในระบอบประชาธิปไตย

แนวคิดพลเมืองในระบอบประชาธิปไตยในมิติของเรื่องสั้นรางวัลพานแว่นฟ้าสามารถจำแนกออกเป็นพลเมืองในสถานภาพที่เป็นประชาชน ที่มีนำเสนอในแง่ของการผลิตซ้ำความเป็นคนดี รวมถึงการวิพากษ์ตั้งคำถามต่อวาทกรรมคนดี แต่โดยมากจะเป็นการเสนอแนะถึงลักษณะของพลเมืองที่พึงประสงค์ คือ พลเมืองที่ดีต้องเคารพกฎหมาย รู้จักหน้าที่ของตน มีสติปัญญารู้เท่าทัน มีจิตสาธารณะ เห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวม และชี้ให้เห็นผลกระทบของการขาดความสามัคคีนำไปสู่ความขัดแย้งของสังคม เช่น เรื่อง **เมืองไม่มีเงา** (มนูญ ณ นคร, 2559: 145-162) นำเสนอแนวคิดว่าประชาชนต้องฉลาด ไม่ตกอยู่ภายใต้เล่ห์เหลี่ยมกลโกง หรือผลประโยชน์เพียงเล็กน้อย พลเมืองต้องรู้จักหน้าที่ของตนเองในฐานะพลเมืองในระบอบประชาธิปไตย ไม่เห็นแก่ประโยชน์ส่วนตน และเป็นแบบอย่างที่ดีให้แก่เยาวชน

ส่วนการวิพากษ์ได้ตอบต่อวาทกรรมคนดีเป็นคนดีที่ได้รับการยอมรับจากสาธารณชน เพียงเพราะเชื่อตามกระแสจากสื่อมวลชน เชื่อแบบผิวเผิน โดยขาดการวิเคราะห์หรือไตร่ตรองข้อมูล ทำให้ความเป็นคนดีเป็นเพียงวาทกรรมที่ถูกสร้างขึ้นโดยคน

กลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง เช่น เรื่อง **พลเมืองดี** (วุฒินันท์ ชัยศรี, 2563: 41-56) ที่เสนอภาพความเป็นพลเมืองดีที่ได้รับการยอมรับจากผู้ที่รับรู้ข้อมูลผ่านสื่อมวลชน ขณะที่คนที่ได้รับการยอมรับว่าเป็นพลเมืองดีไม่ได้มีเจตนาดังที่ผู้คนกล่าวอ้าง มีหน้าซ้ำยังมีเจตนาร้ายเห็นแก่ประโยชน์ส่วนตนด้วย ดังนั้นจะเห็นว่าเรื่องสั้นรางวัลพานแว่นฟ้า ปี พ.ศ. 2559-2564 นอกจากจะเสนอภาพความเป็นพลเมืองดีในอุดมคติภายใต้การปกครองแบบประชาธิปไตยแล้ว ยังเสนอแนวคิดเกี่ยวกับการพิจารณาไตร่ตรองข้อมูลเกี่ยวกับความเป็นพลเมืองดีในลักษณะของการโต้ตอบอุดมการณ์ความเป็นคนดีที่ได้รับการยอมรับจากสาธารณชน เพราะบางครั้งคนที่ประชาชนยอมรับว่าเป็นคนดี อาจจะไม่ใช่นั่นอย่างแท้จริงก็ได้

2. อุดมการณ์ในเรื่องสั้นรางวัลพานแว่นฟ้า ปี พ.ศ. 2559-2564

2.1 อุดมการณ์เสรีนิยมประชาธิปไตย (Liberal Democracy)

ในเรื่องสั้นวรรณกรรมพานแว่นฟ้าได้สะท้อนของแนวคิดในอุดมการณ์แบบเสรีนิยมประชาธิปไตยที่มุ่งเน้นสิทธิเสรีภาพ ความเสมอภาค ความเท่าเทียมกันตามหลักสิทธิและกฎหมาย และการมีส่วนร่วมของประชาชนในระบอบประชาธิปไตย โดยเฉพาะการให้ความสำคัญกับการเลือกตั้งหรือประชาธิปไตยแบบเลือกตั้ง (Electoral Democracy) ที่สะท้อนให้เห็นว่าการเลือกตั้งเป็นเสมือนกับความหวังของประชาชน การเลือกตั้งเป็นการแสดงออกถึงการมีส่วนร่วมของประชาชนในระบอบประชาธิปไตย และการเลือกตั้งยังเป็นเครื่องมือในการเรียกร้องความเท่าเทียมหรือสร้างความเสมอภาคให้เกิดขึ้นในสังคม และการต่อรองเชิงอำนาจกับรัฐ ภายใต้หลักการของประชาธิปไตยแบบเสรีนิยมที่ให้ความสำคัญกับอำนาจอธิปไตยของประชาชน สิทธิเสรีภาพ และความเสมอภาคความเท่าเทียมกันทางการเมืองและสังคม (European Center for Populism Studies, 2022: Online)

นอกจากนี้ อุดมการณ์ประชาธิปไตยในตัวบทวรรณกรรมยังเน้นให้ความสำคัญกับการเคารพและรับฟังความคิดเห็นที่แตกต่างกันและเคารพในเสียงส่วนน้อย การเคารพในศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ ซึ่งโดยหลักการสำคัญของอุดมการณ์เสรีนิยมประชาธิปไตยมีพื้นฐานมาจากรากของลัทธิเสรีนิยมที่ให้ความสำคัญกับสิทธิ เสรีภาพ และประชาธิปไตยแบบระบบตัวแทนซึ่งประชาชนเป็นเจ้าของอำนาจอธิปไตยและแสดงเจตจำนงในการเลือกตัวแทนรัฐบาลของตนเองในการปกครอง โดยรัฐนั้นมีอำนาจภายใต้

เรื่องสั้นรางวัลพานแว่นฟ้า ปี พ.ศ. 2559-2564: แนวคิดทางสังคมและ อุดมการณ์ประชาธิปไตย

การหลักนิติธรรม (The Rule of Law) หรือการปกครองโดยกฎหมายที่เป็นธรรมที่การใช้อำนาจของรัฐนั้นไม่ไปละเมิดสิทธิเสรีภาพและทรัพย์สินส่วนตัวของพลเมือง และรัฐนั้นมีอำนาจและหน้าที่รับผิดชอบต่อพลเมืองของตนเอง รวมทั้งการรักษาค้าประกันไว้ซึ่งเสรีภาพตามกฎหมายของพลเมือง (สมเกียรติ วันทะนะ, 2558: 133-134; มนตรี เจนวิทย์การ, 2563: 4-7)

เรื่องสั้นรางวัลพานแว่นฟ้าปลูกฝังอุดมการณ์เสรีนิยมประชาธิปไตย ซึ่งมุ่งเน้นสิทธิเสรีภาพ ความเสมอภาค ความเท่าเทียมกันตามหลักสิทธิและกฎหมาย และการมีส่วนร่วมของประชาชนในระบอบประชาธิปไตย โดยเฉพาะการให้ความสำคัญกับการเลือกตั้ง การเคารพและรับฟังความคิดเห็นที่แตกต่างกันและเคารพในเสียงส่วนน้อย เช่น เรื่อง **ในหมอก** (วัฒน์ ยวงแก้ว, 2560: 163-180) ที่ปลูกฝังอุดมการณ์ความเป็นพลเมือง และประชาธิปไตย คือ ประชาธิปไตยที่เคารพความแตกต่างของความคิดและอุดมการณ์ทางการเมือง การเปิดใจรับฟังความคิดเห็นซึ่งกันและกัน เคารพในความคิดและความเชื่อที่แตกต่างหลากหลายในสังคม การไม่สร้างความแตกแยกและเกลียดชัง และความรุนแรงต่อกัน และไม่ใช้ความรุนแรงในการกดปราบของรัฐต่อผู้เห็นต่างทางการเมือง และการส่งเสริมความสามัคคี เรื่อง **โอรังอัสลีกับผีร้ายแห่งเทือกเขาบรรทัด** (กวี ศรีธรรมานุกูล, 2562: 195-210) ปลูกฝังอุดมการณ์เสรีนิยมประชาธิปไตยใน ลักษณะความเสมอภาคเท่าเทียม การเคารพในความแตกต่างหลากหลายของความคิด สิทธิ เสรีภาพ และความเสมอภาคของกลุ่มผู้คน ชชาติพันธุ์ ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ การเคารพเสียงซึ่งกันและกันทั้งเสียงส่วนน้อยและเสียงส่วนใหญ่ การฟังพาดำกัน การอยู่ร่วมกันด้วยความสามัคคี

2.2 อุดมการณ์การเมืองศีลธรรม (Moral Politics)

แม้ว่าวรรณกรรมเรื่องสั้นรางวัลพานแว่นฟ้าจะสะท้อนอุดมการณ์แบบเสรีนิยมประชาธิปไตยและเสรีนิยมใหม่ แต่ทว่าก็ยังมีการนำเสนออุดมการณ์แนวคิดแบบการเมืองศีลธรรมซึ่งเป็นอุดมการณ์แนวคิดที่อยู่บนฐานของความเชื่อในศีลธรรมแบบศาสนาและอำนาจแบบบุญบารมี (Charismatic Power) อันเป็นฐานคติความชอบธรรมทางอำนาจของรัฐไทยมาตั้งแต่ยุคโบราณที่รวมเอาเรื่องของอำนาจ ความเชื่อและอารมณ์ความรู้สึกในอุดมการณ์ทางการเมืองเข้าไว้ด้วยกันในลักษณะของระเบียบทางสังคมและการเมืองไทย รวมทั้งความเป็นอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมไทยและอำนาจนำ (Hegemony) ของชนชั้นนำ ดังนั้น การเมืองที่ดีของรัฐไทยจึงอยู่บนฐานของความเชื่อของการเมืองศีลธรรมที่ต้องปกครองโดยศีลธรรมและคนดี (ธัญญณ์ภัทร์ เจริญพานิช, 2565: 107-109; Jarernpanit, 2018: 731)

เรื่องสั้นพานแว่นฟ้าได้สื่อถึงการเน้นย้ำให้ประชาชนมีสำนึกและตระหนักในสิทธิและหน้าที่ในการต้องเลือกคนดีมาปกครองประเทศหรือเลือกนักการเมืองที่ดี 'ไมโกงกินคอร์รัปชัน' อันสะท้อนลักษณะของประชาธิปไตยแบบศีลธรรม (Moral Democracy) คือ ประชาธิปไตยที่ปกครองโดยศีลธรรมและคุณธรรมแบบจารีตนิยมและคนดีที่มีคุณธรรม ไม่คดโกงและซื่อสัตย์ ภายใต้อุดมการณ์การเมืองแบบศีลธรรม ส่วนมากมุ่งเน้นให้ประชาชนเป็นคนดี ให้นักการเมืองเป็นคนดีมีศีลธรรม มีความซื่อสัตย์ ไม่คดโกง คอร์รัปชัน เช่น เรื่อง **คำสั่งจากดวงวิญญาณ** (จันทร์หา รศมีทอง, 2562: 77-90) นำเสนออุดมการณ์เกี่ยวกับความเป็นพลเมืองที่ดีมีคุณธรรมและประชาธิปไตยที่มีความคิดเห็นต่างที่หลากหลาย ส่งเสริมให้เกิดความสมานฉันท์และความสามัคคีของคนในชาติ และมีความตื่นตัว ตระหนักในสิทธิของตนเอง และรับผิดชอบต่อหน้าที่และความเป็นพลเมืองที่มีศีลธรรม เรื่อง **นครลิง** (ขัน สีผา, 2563: 141-150) สื่อให้เห็นถึงความแตกต่างระหว่างคนกับสัตว์ที่เป็นสิ่งมีชีวิตคนละขนชั้น แต่มีพฤติกรรมเหมือนกัน ผู้มีอำนาจ นักการเมือง ผู้แทนราษฎรที่มาจากการเลือกตั้งต้องทำหน้าที่เป็นปากเสียงให้กับประชาชน ไม่ใช่หวังอำนาจผลประโยชน์เหมือนลิงพระปรางค์และลิงศาลพระกาฬ เพราะไม่เช่นนั้นคนก็ไม่ต่างจากสัตว์ทั้ง ๆ ที่สัตว์ไม่ได้มีการเลือกตั้ง ส่วนคนมาจากการเลือกตั้ง ปลุกฝังอุดมการณ์ความเป็นคนดีทั้งประชาชนและนักการเมือง โดยปลุกฝังให้นักการเมืองมีจิตสำนึก ทำหน้าที่ของตนเองอย่างเต็มกำลังเพื่อประโยชน์ของประชาชน และปลุกจิตสำนึกของประชาชนในการมีส่วนร่วมในระบอบประชาธิปไตย คือ การพิจารณาคัดเลือกบุคคลให้เป็นผู้แทนประชาชน

2.3 อุดมการณ์ประชานิยม (Populism)

แนวคิดประชานิยมที่ปรากฏในวรรณกรรมรางวัลพานแว่นฟ้าเป็นแนวคิดที่อยู่บนฐานของอุดมการณ์แบบเสรีนิยมประชาธิปไตยที่ให้ความสำคัญกับแนวคิดประชานิยม (Populism) อันหมายถึง วิถีชีวิตแบบประชาธิปไตยซึ่งสร้างขึ้นโดยการที่ประชาชนเข้าพัวพันเอาธุระกับการเมืองซึ่งเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาประชาธิปไตย โดยการทำให้การเมืองประชาธิปไตยกลับไปสู่บรรทัดฐานแห่งรากฐานในความต้องการและจำเป็นของพลเมืองสามัญและพื้นฐานของความยุติธรรมและเท่าเทียม ในขณะเดียวกันก็ยังเป็นการท้าทายการครอบงำทางการเมือง เศรษฐกิจและวัฒนธรรมของชนชั้นนำ (Mansbridge & Macedo, 2019: 75) ซึ่งการสื่อถึงแนวคิดประชารัฐในวรรณกรรมได้มีการสะท้อนถึงบทบาทของประชาชนในฐานะพลเมืองที่เน้นถึงความตระหนักตื่นรู้ในสิทธิหน้าที่ของ

เรื่องสั้นรางวัลพานแว่นฟ้า ปี พ.ศ. 2559-2564: แนวคิดทางสังคมและ อุดมการณ์ประชาธิปไตย

ตนเองและมีสติปัญญารู้เท่าทัน มีจิตสาธารณะ เห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวม และปลูกฝังการเรียกร้องประชาธิปไตยเต็มใบซึ่งสะท้อนความหวังและความเป็นตัวตนของประชาชนภายในรัฐอันเป็นคุณลักษณะสำคัญของประชานิยม รวมถึงนโยบายของรัฐบาลแบบประชาธิปไตยที่พึงเน้นความเสมอภาคเท่าเทียม การตอบสนองความต้องการของประชาชนที่แท้จริงและคุณภาพชีวิตที่ดีของประชาชน

ทั้งนี้เรื่องสั้นพานแว่นฟ้านำเสนอความคิดเห็นเกี่ยวกับนโยบายประชาธิปไตยของรัฐบาลว่าเป็นนโยบายที่ดี และเป็นความพยายามของรัฐบาลที่จะตอบสนองความต้องการให้กับประชาชนในรูปแบบต่าง ๆ เพื่อช่วยเหลือและเยียวยาประชาชนในสถานการณ์ต่าง ๆ โดยเฉพาะสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคโควิด-19 ที่รัฐบาลมีการแจกถุงยังชีพ แจกเงินเยียวยาประชาชนกลุ่มต่าง ๆ แต่การนำนโยบายมาสู่ภาคปฏิบัติที่มีปัญหาในเชิงกระบวนการ เช่น การทุจริตคอร์รัปชันของข้าราชการและรัฐ และความเหลื่อมล้ำทางโอกาสในการเข้าถึงทรัพยากรในสังคมซึ่งนำมาสู่ความขัดแย้งในสังคมที่ตามมา เช่น เรื่อง **อย่าขวางประตู** (จินทรา รัตมีทอง, 2561: 181-198) แสดงอุดมการณ์ประชานิยม ผ่านนโยบายบัตรสวัสดิการแห่งรัฐ ที่มีการคัดกรองไม่มีคุณภาพทำให้คนที่เดือดร้อนจริงไม่ได้ประโยชน์ และมีการเอื้อประโยชน์ให้กับกลุ่มนายทุน เรื่องนี้จึงแต่แฝงความจริงผ่านตัวบท และปลูกฝังความเสมอภาคเท่าเทียม ลดความเหลื่อมล้ำทางสังคม ปลูกฝังให้เห็นความสำคัญของสิทธิ เสรีภาพ และความเสมอภาคว่าเป็นสิ่งที่พลเมืองต้องได้รับอย่างเท่าเทียมกัน เรื่อง **กล่องสมบูรณ์แบบ** (วุฒินันท์ ชัยศรี, 2560: 83-104) นำเสนออุดมการณ์เกี่ยวกับประชานิยมผ่านการทำโครงการ “Perfect Box” หรือ “กล่องสมบูรณ์แบบ” ของรัฐบาล เพื่อแจกฟรีให้แก่ประชาชน แต่กล่องนั้นกลับอยู่ในความควบคุมของรัฐบาล จำกัดเสรีภาพของประชาชน เรื่องนี้จึงแสดงความเป็นพลเมืองต้องรู้จักรักและหวงแหนในสิทธิและเสรีภาพของตนเอง และสนับสนุนการปกครองแบบประชาธิปไตย กล่าวคือ ประชาธิปไตยที่อำนาจอธิปไตยเป็นของประชาชน ปลูกฝังให้ประชาชนตระหนักว่าประชาธิปไตยเป็นของประชาชนอย่างแท้จริง ดังนั้นประชาชนต้องมีอำนาจ มีสิทธิ และมีเสรีภาพของพลเมือง

อภิปรายผลการวิจัย

แนวคิดทางสังคมและการเมือง ได้แก่ 1) แนวคิดด้านความขัดแย้งและความรุนแรงในสังคม 2) แนวคิดด้านความเหลื่อมล้ำในสังคมและความเป็นธรรม และ 3) แนวคิดพลเมืองในระบอบประชาธิปไตย ในเรื่องสั้นรางวัลพานแว่นฟ้าถูกนำเสนอร่วมกับสถานการณ์ เหตุการณ์ทางการเมืองในแต่ละช่วงเวลาของสังคม ทั้งในมิติของการผลิตซ้ำความเป็นประชาธิปไตย การตอบโต้วาทกรรมบางประการเกี่ยวกับการเมืองในช่วงเวลานั้น เช่น วาทกรรมคนดี รวมถึงนำเสนอมุมมองของสังคมประชาธิปไตยในมิติของนักเขียนที่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์และกรอบเนื้อหาของการให้รางวัลพานแว่นฟ้า ผลการวิจัยสอดคล้องกับนิศานาจ โสภานพ (2559: 197) ที่ศึกษาแนวคิดทางการเมืองที่ปรากฏในเรื่องสั้นขณะเลิศจังหวัดพานแว่นฟ้า ปี พ.ศ. 2545-2554 จำนวน 9 เรื่อง พบแนวคิดทางการเมือง คือ แนวคิดการสำนึกทางการเมืองของประชาชน แนวคิดพฤติกรรมเชิงการเมืองของนักการเมือง แนวคิดเกี่ยวกับสิทธิและหน้าที่ของพลเมืองในระบอบประชาธิปไตย แนวคิดความขัดแย้งทางการเมือง และแนวคิดเรื่องความรุนแรงในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ โดยอธิบายว่าวรรณกรรมการเมืองมีความสัมพันธ์กับวิวัฒนาการของสังคมอย่างใกล้ชิด สะท้อนให้เห็นสภาพความเป็นอยู่และความเป็นไปของสังคมการเมืองในช่วงเวลานั้น นอกจากนี้วรรณกรรมการเมืองยังแสดงแนวคิดทางการเมืองที่มีต่อสังคมในช่วงเวลานั้น และผลการวิจัยของพระมหาจักรพงศ์ ชินเมธี (คำยอดใจ) (2562: 194-200) ที่ศึกษาแนวคิดทางการเมืองของขงเบ้งในวรรณกรรมสามก๊กที่มีต่อสังคมไทย ผลการวิจัยพบว่าแนวคิดทางการเมืองของขงเบ้งในวรรณกรรมสามก๊กสอดคล้องกับแนวคิดทางการเมืองแบบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ และอิทธิพลจากแนวคิดทางการเมืองของขงเบ้งที่มีต่อสังคมไทย จำแนกเป็น 2 ประการ คือ แนวคิดทางการเมือง ได้แก่ การจัดระเบียบสังคมให้ปกติสุข การเป็นศูนย์กลางของระบบสังคมการเมืองที่มั่นคง การปกครองโดยบาร์มี และแรงบันดาลใจ ได้แก่ ความต้องการประสพผลสำเร็จในทางการเมือง ความต้องการอำนาจบาร์มีในทางการเมือง

ส่วนอุดมการณ์เสรีนิยมประชาธิปไตย (Liberal Democracy) อุดมการณ์การเมืองศีลธรรม (Moral Politics) และอุดมการณ์ประชานิยม (Populism) ที่ปรากฏในเรื่องสั้นรางวัลพานแว่นฟ้าล้วนปลูกฝังให้ผู้อ่านในฐานะประชาชนเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตยที่เห็นความสำคัญของสิทธิเสรีภาพ ความเสมอภาค มีความเท่าเทียมกัน

เรื่องสั้นรางวัลพานแว่นฟ้า ปี พ.ศ. 2559-2564: แนวคิดทางสังคมและ อุดมการณ์ประชาธิปไตย

ต้องการให้พลเมืองเป็นคนดี ให้มีศีลธรรม มีความซื่อสัตย์ ไม่คดโกง คอร์รัปชัน มีความตระหนักตื่นรู้ในสิทธิหน้าที่ของตนเองและมีสติปัญญารู้เท่าทัน มีจิตสาธารณะ เห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวม และปลูกฝังการเรียกร้องประชาธิปไตยเต็มใบว่าจะสามารถแก้ปัญหาเหตุการณ์ความขัดแย้งทางการเมืองในปัจจุบันได้ สอดคล้องกับแนวคิดของพชรวัฒน์ เส้นทอง (2562: 230) ที่กล่าวถึงอุดมการณ์ทางการเมืองไทยประการหนึ่งว่า อุดมการณ์ทางการเมืองที่สำคัญประกอบด้วยอุดมการณ์แบบเสรีนิยมกับอุดมการณ์แบบอนุรักษนิยม ทั้งนี้อุดมการณ์ทางการเมืองของไทยมีลักษณะเป็นอนุรักษนิยมมากกว่าเสรีนิยม และธัญญณ์ภัทร์ เจริญพานิช (2566: 163) เสนอแนวคิดเกี่ยวกับอุดมการณ์การเมืองศีลธรรมว่า มักเป็นอุดมการณ์ทางการเมืองของกลุ่มอนุรักษนิยม มีพื้นฐานความเชื่อความคิดแบบศีลธรรมทางศาสนาพุทธและอำนาจเชิงบารมี (อันเกี่ยวเนื่องกับบุญหรือความดีและอำนาจศักดิ์สิทธิ์) ของสถาบันกษัตริย์ในโครงสร้างแบบช่วงชั้นทางศีลธรรมที่อิงกับความเชื่อทางศาสนาและอำนาจเชิงบารมี และแนวคิดของยุทธศาสตร์ ห่อแก้ว (2564: 27) ที่ได้กล่าวถึงอุดมการณ์ประชานิยมในสังคมไทยว่า แนวทางประชานิยมถูกรังสรรค์ขึ้นมาเป็นอุดมการณ์ด้วยความสามารถพิเศษเฉพาะของบุคคลหรือผู้นำทางการเมือง นโยบายประชานิยมมีการดำเนินนโยบายมาอย่างต่อเนื่อง โดยได้ถูกนำไปใช้พัฒนาให้ดียิ่งขึ้นมุ่งตอบสนองความต้องการของประชาชนเป็นสำคัญและบางนโยบายก็ได้ถูกพัฒนาจนกลายเป็นนโยบายหลักที่ภาครัฐต้องจัดทำให้กับประชาชนในทุกยุคสมัยของรัฐบาล เช่น นโยบายการรักษาพยาบาลฟรี นอกจากนี้ผลการการวิจัยยังสอดคล้องกับผลการวิจัยของขวัญชนก นัยเจริญ (2560: 257) ที่วิเคราะห์วิถีชีวิตประชาธิปไตยในเรื่องสั้นรางวัลพานแว่นฟ้า ปี พ.ศ. 2545-2556 ผลการวิจัยประการหนึ่งพบว่ากลวิธีการปลูกฝังวิถีชีวิตประชาธิปไตยแสดงให้เห็นอุดมการณ์ที่เคลือบแฝงในวรรณกรรม คือ อุดมการณ์เกี่ยวกับพระมหากษัตริย์อุดมการณ์เกี่ยวกับประชาธิปไตยเต็มใบ การเมืองที่โปร่งใส หน้าที่ของประชาชนที่ต้องมีส่วนร่วมทางการเมืองผ่านการเลือกตั้ง อุดมการณ์ประชาธิปไตยเกี่ยวกับเสรีภาพและความเสมอภาค อุดมการณ์ด้านความสามัคคีที่จะทำให้ประเทศพบกับความสงบสุข ซึ่งแต่ละอุดมการณ์เป็นการปลูกฝังให้ผู้อ่านมีจิตสำนึกประชาธิปไตยในฐานะพลเมืองภายใต้การปกครองแบบประชาธิปไตยและแสดงความคาดหวังถึงประชาธิปไตยในอุดมคติที่หากทุกภาคส่วนร่วมมือกันจะทำให้ประเทศพัฒนาขึ้นต่อไป จะเห็นว่าวรรณกรรมเป็นเครื่องมือในการเผยแพร่ความคิดและอุดมการณ์ทางการเมืองตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบัน

การวิจัยนี้แสดงให้เห็นแนวคิดทางสังคมและการเมืองรวมถึงอุดมการณ์ผ่านมุมมองของนักเขียน เนื่องจากเนื้อหาของเรื่องสั้นรางวัลพานแว่นฟ้าเป็นเรื่องสั้นแนวสังคมนิยมวิพากษ์สังคมการเมืองร่วมสมัย เรื่องสั้นรางวัลพานแว่นฟ้าจึงนับเป็นวรรณกรรมที่ช่วยสื่อสารความคิดทางการเมืองของประชาชนที่มีต่อสังคมและผู้คนหลายระดับ ถึงแม้ว่ารางวัลพานแว่นฟ้าจะเป็นเครื่องมือหนึ่งในการใช้วาทกรรมของภาครัฐหรือผู้มีอำนาจในฐานะผู้สนับสนุนรางวัลพานแว่นฟ้า ว่าได้ส่งเสริมและสนับสนุนการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน และสนับสนุนการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข ตามวัตถุประสงค์ของการให้รางวัล แต่อย่างไรก็ตามเรื่องสั้นรางวัลพานแว่นฟ้ามีบทบาทสำคัญในการช่วยสืบทอดสายธารของวรรณกรรมการเมืองซึ่งเป็นแขนงหนึ่งของวรรณกรรมร่วมสมัย และชี้ให้เห็นว่าการเมืองอยู่ในชีวิตประจำวันของมนุษย์ กล่าวคือ การเมืองเป็นวิถีแห่งการดำรงชีวิตของมนุษย์ในสังคมและการเมืองนั้นเป็นเรื่องของมนุษย์ สิ่งเหล่านี้จะนำไปสู่การกระตุ้นจิตสำนึกความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตยของประชาชนต่อไป ทั้งนี้แม้ว่าเรื่องสั้นรางวัลพานแว่นฟ้าจะนำเสนอแนวคิดทางสังคมและการเมืองในหลากหลายมิติแต่มีจุดร่วมเดียวกัน คือ ต้องการสร้างให้สังคมไทยเป็นสังคมประชาธิปไตยที่แท้จริง รวมถึงให้แนวทางในการเป็นพลเมืองดีในระบอบประชาธิปไตย ดังนั้น ผู้วิจัยจึงมีข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์ คือ ควรมีการเผยแพร่แนวคิดและอุดมการณ์ของเรื่องสั้นรางวัลพานแว่นฟ้าออกสู่ประชาชนในระดับต่าง ๆ โดยเฉพาะกลุ่มเยาวชนระดับมัธยมศึกษาและอุดมศึกษาซึ่งจะเป็นกำลังสำคัญของชาติในอนาคต ผ่านการใช้เทคโนโลยี คลังข้อมูลออนไลน์ต่อไป

บทสรุป

เรื่องสั้นรางวัลพานแว่นฟ้า ตั้งแต่ ปี พ.ศ. 2559-2564 ปรากฏแนวคิดทางสังคมและอุดมการณ์ทางการเมือง ดังนี้

1. แนวคิดทางสังคม

1.1 แนวคิดด้านความขัดแย้งและความรุนแรงในสังคม ได้แก่ ความขัดแย้งระดับครอบครัว สังคม ชาติ และนานาชาติ โดยมีสาเหตุของความขัดแย้ง คือ ความขัดแย้งอันเนื่องมาจากช่วงวัย และความขัดแย้งอันเนื่องมาจากความเห็นต่างอันเนื่องมาจากอุดมการณ์ทางการเมืองที่แตกต่างกัน และสงคราม

เรื่องสั้นรางวัลพานแว่นฟ้า ปี พ.ศ. 2559-2564: แนวคิดทางสังคมและ อุดมการณ์ประชาธิปไตย

1.2 แนวคิดด้านความเหลื่อมล้ำในสังคม นำเสนอความเหลื่อมล้ำในสังคมระหว่างคนศูนย์กลางกับคนชายขอบ ความเหลื่อมล้ำระหว่างคนรวยกับคนจน และความเหลื่อมล้ำอันเกิดจากระบบราชการ

1.3 แนวคิดพลเมืองในระบอบประชาธิปไตย

2. อุดมการณ์

2.1 อุดมการณ์เสรีนิยมประชาธิปไตย (Liberal Democracy) มุ่งเน้นสิทธิเสรีภาพ ความเสมอภาค ความเท่าเทียมกันตามหลักสิทธิและกฎหมาย และการมีส่วนร่วมของประชาชนในระบอบประชาธิปไตย โดยเฉพาะการเลือกตั้ง การเคารพและรับฟังความคิดเห็นที่แตกต่างกันและเคารพในเสียงส่วนน้อย

2.2 อุดมการณ์การเมืองศีลธรรม (Moral Politics) ปลุกฝังอุดมการณ์การเมืองศีลธรรม มุ่งเน้นให้ประชาชนเป็นคนดี ให้นักการเมืองเป็นคนดีมีศีลธรรม มีความซื่อสัตย์ ไม่คดโกงคอร์รัปชัน

2.3 อุดมการณ์ประชานิยม (Populism) ปลุกฝังความตระหนักตื่นรู้ในสิทธิหน้าที่ของตนเองและการเรียกร้องประชาธิปไตยเต็มใบซึ่งสะท้อนความหวังและความเป็นตัวตนของประชาชน

รายการอ้างอิง

- กวี ศรีธรรมานุกูล. (2562). *โอรังอัสลีกับผีร้ายแห่งเทือกเขาบรรทัด*. วรณกรรมรางวัลพานแว่นฟ้าประจำปี 2562. กรุงเทพฯ: สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร.
- ขัน สีผา. (2563). *นครลิง*. กรุงเทพฯ: สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร.
- ขวัญชนก นัยเจริญ. (2560). *เรื่องสั้นรางวัลพานแว่นฟ้า พ.ศ. 2545-2556: การวิเคราะห์วิถีชีวิตประชาธิปไตย*. พิษณุโลก: มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม.
- จันทรา รัตมีทอง. (2561). *อย่าขวางประตู*. กรุงเทพฯ: สำนักงานเลขาธิการสำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร.
- จันทรา รัตมีทอง. (2562). *คำสั่งจากดวงวิญญาณ*. กรุงเทพฯ: สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร.

- ณปภัช มานินพันธ์, และ เสาวณิต จุลวงศ์. (2561, มกราคม-มิถุนายน). อุดมการณ์ใน
วรรณกรรมอิงประวัติศาสตร์เรื่องสองฝั่งคลอง. *วารสารศิลปศาสตร์มหาวิทยาลัย
สงขลานครินทร์*, 10(1), 176-203.
- ดุสิต จักริศวาทิตย์. (2559). *บ้านทาสีฟ้า*. กรุงเทพฯ: สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร.
- ธัญณ์ณภัทร์ เจริญพานิช. (2565). *การเมืองไทยร่วมสมัย พ.ศ. 2540-2563 พัฒนาการ
ทางการเมือง ความขัดแย้งและประชาธิปไตยไทย*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ธัญณ์ณภัทร์ เจริญพานิช. (2566). *มหาบุรุษแห่งชุมชนศีลธรรม*. กรุงเทพฯ: สมมติ.
- นิตานาจ โสภภาพ. (2559, มกราคม-มิถุนายน). แนวคิดทางการเมืองที่ปรากฏในเรื่องสั้น
รางวัลพานแว่นฟ้า. *วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏ
อุบลราชธานี*, 7(1), 195-207.
- บุหพันธ์ บัณรสี. (2560). *สารกิตติคุณ*. กรุงเทพฯ: สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร.
- เพชรวัฒน์ เส้นทอง. (2562). อุดมการณ์ทางการเมือง: อุดมการณ์ทางการเมืองไทย.
วารสารบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์,
13(3), 230-248.
- พระมหาจักรพงษ์ ชินเมธี (คำยอดใจ). (2562). *แนวคิดทางการเมืองของขงเบ้งใน
วรรณกรรมสามก๊กที่มีต่อสังคมไทย*. ปริญญารัฐศาสตรมหาบัณฑิต ร.ม.
(รัฐศาสตร์). พระนครศรีอยุธยา: บัณฑิต มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณ์ราช
วิทยาลัย.
- มนตรี เจนวิทย์การ. (2563, มกราคม- เมษายน). ระบอบประชาธิปไตยจะ何去何 :
อนาคตประชาธิปไตยเสรีนิยมท่ามกลางกระแสครอบงำของอำนาจนิยม.
วารสารสถาบันพระปกเกล้า, 10(1), 1-16.
- มนูญ ณ นคร. (2559). *เมืองไม่มีเงา*. กรุงเทพฯ: สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร.
- ยุทธศาสตร์ หน่อแก้ว. (2564). *แนวทางประชานิยม: ภาพสะท้อนแนวคิดทางการเมืองเชิง
โครงสร้างชนชั้นในสังคมไทย*. *วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์
วไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์*, 16(2), 15-30.
- รณณ กมลนวิณ. (2561). *ดาวสองเมือง*. กรุงเทพฯ: สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร.

เรื่องสั้นรางวัลพานแว่นฟ้า ปี พ.ศ. 2559-2564: แนวคิดทางสังคมและ
อุดมการณ์ประชาธิปไตย

- วัฒน์ ยวงแก้ว. (2560). *ในหมอก*. กรุงเทพฯ: สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร.
- วุฒินันท์ ชัยศรี. (2560). *กล่องสมบุรณ์แบบ*. กรุงเทพฯ: สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร.
- วุฒินันท์ ชัยศรี. (2563). *พลเมืองดี*. กรุงเทพฯ: สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร.
- สมเกียรติ วันทะนะ. (2558, กรกฎาคม-ธันวาคม). กำเนิดและความย้อนแย้งของเสรี
ประชาธิปไตย. *วารสารสังคมศาสตร์ คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย*,
45(2), 127-148.
- สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร. (2559). *วรรณกรรมรางวัลพานแว่นฟ้าประจำปี
2559*. กรุงเทพฯ: สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร.
- European Center for Populism Studies. (2022). *Electoral Democracy*.
<https://www.populismstudies.org/Vocabulary/electoral-democracy/>
- Galtung, Johan. (1969). Violence, Peace and Peace Research, *Journal of
Peace Research*, 6(3), <https://www.jstor.org/stable/422690>
- Jarempanit, T. (2018). The Moral Disintegration and the Politics of Cultural
Emotions within Thailand's Current, Deeply Divided Political
Conflicts. *Humanities, Arts and Social Sciences Studies*, 18(3), 717-
736.
- Mansbridge, J. & Macedo, S. (2019). Populism and Democratic Theory.
Annual Review of Law and Social Science, 15, 59-77. [https://www.
princeton.edu/~macedo/Papers/Mansbridge%20Macedo %20Pop
ulism%20AnnRevLawSocSci%2019.pdf](https://www.princeton.edu/~macedo/Papers/Mansbridge%20Macedo%20Populism%20AnnRevLawSocSci%2019.pdf)

Received: January 9, 2023

Revised: May 9, 2023

Accepted: May 10, 2023